

Sepsiszentgyörgy és Brassó örmény származású közössége is képviselőket küld.

Mózer István aradi újságíró a szerzője *Az aradi szabadságoszor kálváriája* című könyvnek, amelyet minden olvasónk figyelmébe ajánlunk.

"A tizenhárom aradi vértanú kivégzésének 150. évfordulóján azért jelentettük meg e könyvet, hogy emléük előtt tisztelgünk, és felhívjuk a figyelmet Európa egyik legszebb szobrára..." - írja a kiadó. A könyvet október 4-én, Szegeden mutatták be, a tervek szerint 750 forintos áron kapható lesz az EÖGYKE klubestjén is.

A budapesti XVIII. kerület Kiss Emő utcában október 5-én felavatták Kiss Ernő tábornok domborművét, amelyet *Jengibarjan Mamikon* szobrászművész készített. (A művész a Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat, valamint az OÖÖ képviselője.)

A Terézvárosi Örmény Kisebbség október 16-án, 13.00 órakor nyitja meg kiállítását a Városvédő Egyesület Podmaniczky-termében (Budapest, VI. kerület, Eötvös utca 10, I. emelet). A köszöntőt *Jivan R. Tabibian* úr, az Örmény Köztársaság budapesti nagykövete mondja, történelmi visszpillantásra *Dr. Issekutz Sarolta* EÖGYKE-elnök szavaival kerül sor. Lesz örmény ételek kóstolója is...

Oktober 5-én a szamosújvári Téka Alapítvány az Arménia Örménymagyar Baráti Társasággal közösen székhelyén megemlékezést, Aradon emlékünnepséget tartott. Az EÖGYKE képviselőjére meghívták *dr. Issekutz Sarolta* elnökasszonyt, aki a szervezőket levélben köszöntötte, miután ugyanaznap - mint említettük - Szegeden vett részt emlékünnepségen.

November 6-án, szombaton felújítjuk a SÖRÖRÁT-találkozókat! Igen sok olvasónk, az EÖGYKE tagjai jelezték, hogy sörpartijaink hiányoznak! Lám, a Ferenczi István utcában lévő Csendes Söröző november első szombatján ismét SÖRÖRÁT-találkozónak ad helyet! Gyertek! Saját költségünkre iszunk egy korsóval és saját örömeinkre kötetlenül beszélgetünk!

A szamosújvári orgona helyreállítására szánt 50 ezer Ft-nak megfelelő összeg eljutott rendeltetési helyére. Az erzsébetvárosi templom szükségleteire a gyűjtés tovább folyik és az összegek folyamatosan odakerülnek.

Az EÖGYKE székhelyén (Budapest I. Donáti u. 7/a) alatt megvásárolható *Ávedik Lukács Erzsébetváros monográfiája* c. műve (1896, Szamosújvár) fénymásolt kivitelben, 2 ezer Ft-ért. .

Emlékezzünk 1848/49 hőseire

A II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat (lapunkban is közzétett) pályázatának díjazott tanulmánya - a szerzők munkájának befejező részét közöljük:

Nyéki Tamás - Tóth K. József

Az 1848-49 es események magyarörmény szereplői

Az első népképviselői országgyűlés szelektált emlékhelyei:

Pesten 1848 július 5-én nyitották meg az első népképviselői országgyűlést a klasszicista

Redoute-ban. Ekkor lett korjegyző Zichyfalva örmény származású képviselője, *Dániel Pál* is. Az eseményt a mai Parlament épületének képviselőházi üléstermében is freskó őrzi. A Redoute-ot 1849 májusában a budai vár parancsnoka, *Hentzi* sok más pesti épülettel együtt szétlővette, helyén 1859-64-ben épült fel a romantikus stílusú Vigadó, *Feszl Frigyes* tervei alapján. Az országgyűlés, miután 1848 végén, 1849 elején Debrecenbe menekült, a hajdú főváros híres Református Kollégiumának oratóriumában kapott helyet. Ma az ottani padokon kicsiny réztáblákon olvashatóak a képviselők nevei.

A néphez és bajtársaikhoz hű örmény képviselők Debrecenben ugyanúgy kivették a részüket a munkából, mint Pesten, majd végül Szegeden. Nagyban segítették az április 14-i függetlenségi nyilatkozatot és a detronizációt is.

Szegeden az Oskola utca és a Tömörkény utca felé vezető árkados átjáró által határolt területen állt 1964-es lebontásáig az 1840-es évek elején megnyitott fogadó, amelyben Szegeden járva Széchenyi és Kossuth is többször megfordult. Egy helyi legendárium szerint Petőfi is járt itt 1849 júliusában, de Zoltán fia valóban rendszeresen itt uzsonnázott 1866-ban, amikor a szegedi piarista gimnáziumba járt. Amikor Szeged lett a szabadságharc fővárosa, az ide érkezett országgyűlési képviselők ebédlőhelye lett az Arany Oroszlán, így a köztük érkező örmény származású képviselőké is. A fogadó 1884-ben szűnt meg, utána lett belőle a szintén híres Kecsketrafi.

A mai szegedi Városháza helyén álló egyemeletes régi Városháza 1805-re készült el klasszicista barokk stílusban. A homlokzati főfalra épült tornya mögött volt a városi közgyűlés terme, amely 1849 júliusában az országgyűlés ülésterme lett. Akkor az épület számos szobája szolgált az országgyűlés céljainak. Így pl. a főjegyzői hivatalban ülésezett az Országos Kegyelmi Főtörvényszék. A képviselőház két nyilvános és négy zárt ülést tartott Szegeden. Maga Kossuth nem vett részt a tárgyalásokon. Az itt ülésező képviselők, így az örmény származásúak is, ebben a közgyűlési teremben fogadták el a zsidóemancipáció törvényét és az országos határozatot a nemzetiségi kérdésről (amely jogilag teljes értelemben nem volt törvény). Az 1879-es nagy árvízkor megroggyant és megrongálódott épületet *Lechner Ödön* bontotta le, illetve építette fel újra a régi alapokon és anyagainak felhasználásával 1882-83-ban historizáló, neobarokk stílusban.

Néhány csataemlékmű

Piski (ma Simeria, Románia) 1849 február 9-én *Bem* tábornok itt aratott döntő fontosságú győzelmet az öt január óta folyamatosan üldözött *Puchner* altábornagy felett. A magyar sereg előhada a Piski falu nyugati felénél húzódó Sztrigy folyó mögött volt állásban, ahol a kulcspontra az országút Sztrigyen átvezető szakasza volt, egy széles fahíd. A reggeltől késő délutánig tartó heves csata központja mindvégig a híd és környéke. A csatában *Czetz* alezredes is részt vett. Először Déva felől érkezve dandárával a legjobbkor segítette meg a már-már visszavonuló csapatokat, majd a végső szakaszban a megfutamodott magyar sereget állította meg és fordította vissza, hogy aztán az újra bátorságra szert tévő honvédek rövid idő alatt visszatérjenek a hídra, és szétverjék *Puchner*-t. A híres fahídnak ma már csak a cölöpjei láthatóak alacsony vízálláskor, a modern hídtól jobbra.

A csata emlékére a múlt században vaskerítéses obeliszket is állítottak, de ez ma már nem áll. Piskinél esett el a tragikus sorsú kolozsvári örmény Szentpéteri fivérek legfiatalabbja, *Ferenc*, aki a 32. zászlóalj hadnagyaként áldozta életét a magyar szabadságért. Mind *Imre*, mind *Miklós* bátyja századosként halt meg, az előbbi Nagyszében 1849 március 11-i bevételkor, az utóbbi pedig egy csatában szerzett sebében.

Havasnagyfalva (ma Marisel, Románia) - 1849 július 6-án ezen falu közelében folyt az a

tragikus csata, amelyben *Vasvári Pál* elesett. Nicolau Corches román felkelő tribun egységével itt kerítette be a négy századnyi Rákóczi-szabadcsapatot és társégeit, melyeket Vasvári vezetett.

A túlerőben lévő felkelők teljesen szétverték és lemészárolták a magyarokat, a Rákócziakból csak egy századnyi honvéd élte túl a csatát. Itt esett el a 49-ik tartalék zászlóalj főhadnagyaként az örmény *Szarukán János* is. A csata emlékműve, egy kereszt a halottak közös sírja felett a Gyalui-havasokban, a Funtinel-fennsíkon található, Gyalu községtől délnyugatra, a Meleg-Szamos vízzáró gátjaitól felfelé, a Bélés-patak felett.

Temesvár - Az itteni várat 1848 október közepétől egészen az 1849 augusztus 9-i temesvári vereségig ostromolták sikertelenül a honvédcsapatok. A várórség egyik sikeres kitörésekor vesztette életét *Lukács István* 28 éves nagyváradi tüzérfőhadnagy, aki talán a szintén nagyváradi *Lukács Dénes* tüzérezredes öccse lehetett. Ma Temesváron három tömegsír található, amely számításba jöhet a főhadnagy sírjaként. A gyárvárosi és szabadfalvi temetőkből lévő sírokon egyaránt fehér obeliszk emlékeztet a halottakra. A józsefvárosi temető sírján sárga lánckerítéssel övezett szürke obeliszk utal a tömegsírra.

Egyéb, örményekhez kapcsolható emlékhelyek:

Ompolygyepü (ma Presaca Ampoiului, Románia) - A vasútállomás előtt Pax feliratú, hatalmas fekete obeliszk emlékeztet a 645, előző nap Zalatnáról elmenekült és lefegyverzett civilre és nemzetőrre, akit 1848 október 24-e hajnalán legyilkoltak. 1899-ben az örmény származású *Lukács Béla* pénzügyminiszter állíttatta, mivel a mérsárlás során itt halt meg apja, *Lukács Simon* birtokos, anyja, *Gaál Teréz*, István és Simon bátyjai, Teréz és Eleonóra nővérei és nagybátyja. A másfél éves csecsemőt román dajkája mentette meg és nevelte egy ideig.

A budapesti Kerepesi temetőben nyugszik két örmény származású volt honvédtiszt is. *Kövér Lajos*, a 36. zászlóalj hadnagya volt, aki 38 évesen halt meg mint ügyvéd és író (29/1. parcella 1.sor - 9.sír). *Gajzágó Salamon* (1830- 1898.) Széchenyi mellett volt joggyakornok, majd 18 évesen honvéd lett a Zrínyi-szabadcsapatban, illetve a belőle szerveződött 35. zászlóaljban.

Egysége nagy részével együtt 1848 december 30-án a Komárom-Esztergom megyei Mórán esett fogságba, ahol 1873-ban egy kis emlékoszlopot is állítottak a csata emlékére. A nyugalmazott számvevőszéki elnökként elhunyt Gajzágót a 30. parcellában helyezték végső nyugalomra.

Amikor 1848. március 15-én ő is elkísérte az országgyűlés küldöttségét Bécsbe, a Seilergasse 14. szám alatti (régi számon: 1086) Hotel Frankfurtban szállt meg ő is, amely akkor a "Stadt Frankfurt" nevet viselte. A forradalom alatt a Bécsbe érkező magyar polgárok és politikusok nagy része is itt szállt meg egészen szeptember végéig (pl. az országgyűlési küldöttség szeptember 18-án, és Batthyány miniszterelnök a hó legvégén). Amikor 1848. március 17-én a pozsonyi, emeletes Zöldfa fogadó erkélyéről bejelentette a készülő törvényeket és a jobbágyfelszabadítást, a fáklyás menet egyik szónoka Gajzágó lett. Az 1879 és 1918 között Kossuth nevét viselő téren a fogadó Nemzeti Szálló, majd később a Magyar királyhoz címzett hotel lett, végül az 1930-as évek elején átalakították a ma is meglévő Carlton Szállóvá (ma námestie Hviezdoslavovo). A híres erkély az átalakításkor kőkonzolostól Magyarországra került a Parlamenti Múzeumba, majd 1945 után Ceglédre.

Hosszas méltatlan kezelés után 1996 szeptember 22-én avatták fel az erkélyt a református templom melletti kis téren felújítva és megszentelve.

(vége)
